

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดพิษณุโลก สรุปผลการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดพิษณุโลก
2. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญ กำลังใจของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดพิษณุโลก โดยจำแนกตามเพศ อายุ วุฒิการศึกษา อายุราชการ ประสบการณ์ในการบริหารงาน ขนาดของโรงเรียน และเงินเดือน

สมมติฐานในการวิจัย

1. ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดพิษณุโลก ที่มีเพศต่างกัน มีปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน
2. ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดพิษณุโลก ที่มีอายุต่างกัน มีปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน
3. ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดพิษณุโลก ที่มีวุฒิการศึกษาสูงสุดต่างกัน มีปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน
4. ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดพิษณุโลก ที่มีอายุราชการต่างกัน มีปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน
5. ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดพิษณุโลก ที่มีประสบการณ์ในการบริหารงานต่างกัน มีปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน
6. ขนาดของโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดพิษณุโลก ที่มีขนาดต่างกัน มีปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน
7. ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดพิษณุโลก ที่มีเงินเดือนต่างกัน มีปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนในสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก จำนวน 452 คน จาก 9 อำเภอ

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก ประกอบด้วย อำเภอเมือง วังทอง พรหมพิราม บางระกำ นครไทย บางกระทุ่ม วัดโบสถ์ เนินมะปราง และชาติตระการ ซึ่งได้มาจากการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น(Stratified – Random Sampling) และสุ่มตัวอย่างจากอำเภอ ร้อยละ 86.60 จำนวน 9 อำเภอ และสุ่มตามขนาดของโรงเรียน ร้อยละ 86.73 ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น จำนวน 392 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก 7 ด้าน คือ ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ด้านการประสบผลสำเร็จต่อการทำงาน ด้านการมีความรับผิดชอบ ด้านความมั่นคงในการทำงานและรายได้ ด้านความพึงพอใจในตำแหน่งงาน ด้านความประทับใจในการปกครองของผู้บังคับบัญชาและด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมงานและผู้บังคับบัญชา ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้น แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้ คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา 7 ด้าน คือ ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ด้านการประสบผลสำเร็จต่อการทำงาน ด้านการมีความรับผิดชอบ ด้านความมั่นคงในการทำงานและรายได้ ด้านความพึงพอใจในตำแหน่งงาน ด้านความประทับใจในการปกครองของผู้บังคับบัญชาและด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมงานและผู้บังคับบัญชา มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยขอหนังสือจากสำนักงานคณะกรรมการบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏพิษณุโลก-สงครามพิษณุโลก เพื่อขออนุญาตสำรวจข้อมูลจากผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก

3.2 ผู้วิจัยนำหนังสือจากผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก ติดต่อขอความอนุเคราะห์ในการสำรวจข้อมูลจากผู้บริหารโรงเรียน ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์กลับคืนมา จำนวน 392 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง ใช้การหาค่าร้อยละ ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นของปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ใช้การหาค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา โดยจำแนกตามเพศ อายุ วุฒิการศึกษาสูงสุด อายุราชการ ประสบการณ์ในการบริหารงาน ขนาดของโรงเรียน และเงินเดือน ใช้การทดสอบค่าที (t) และค่าเอฟ (F) และทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยใช้สูตรของเชฟเฟ (Scheffe)

สรุปผล

1. ปัจจัยที่ส่งผลปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน

2. ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าปัจจัยที่ส่งผล 3 อันดับแรก ได้แก่ ความรักและภาคภูมิใจที่มีต่อโรงเรียน ความภาคภูมิใจและตั้งใจที่มีผู้กล่าวถึงโรงเรียนในแง่ดีและความปลอดภัยในโรงเรียน ส่วนความเพียงพอของอุปกรณ์ที่ใช้ในการปฏิบัติงานเป็นปัจจัยที่ส่งผล อยู่ในระดับปานกลาง

3. ด้านการประสบผลสำเร็จต่อการทำงาน ปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียน โดยภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมากทุกข้อ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าปัจจัยที่ส่งผล 3 อันดับแรก ได้แก่ การได้ใช้ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ การทำงานได้รับความช่วยเหลือจากเพื่อนร่วมงานและการยอมรับความสามารถในการทำงานของเพื่อนร่วมงาน

4. ด้านการมีความรับผิดชอบ ปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียน โดยภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมากทุกข้อ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าปัจจัยที่ส่งผล 3 อันดับแรก ได้แก่ ความพยายาม อดทน ต่ออุปสรรคเพื่อให้งานบรรลุผลสำเร็จ ความเอาใจใส่ที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่ของตนและความเสียสละและอุทิศเวลาต่อการปฏิบัติงาน

5. ด้านความมั่นคงในการทำงานและรายได้ ปัจจัยปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าปัจจัยที่ส่งผล 3 อันดับแรก ได้แก่ ความมั่นคงของอาชีพในการรับราชการ มีความมั่นคงต่อเงินเดือนที่ได้รับเป็นประจำทุกเดือนและการได้รับค่าตอบแทนจากการปฏิบัติงานอย่างยุติธรรม ส่วนความเพียงพอที่มีต่อรายจ่ายภายในครอบครัวเป็นปัจจัยที่ส่งผลอยู่ในระดับปานกลาง

6. ด้านความพึงพอใจในตำแหน่งงาน บัณฑิตที่ส่งผลต่อขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียน โดยภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมากทุกข้อ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า บัณฑิตที่ส่งผล 3 อันดับแรก ได้แก่ ความมั่นใจและเชื่อมั่นในการทำงาน ความสุขต่อการทำงานในหน้าที่และความเหมาะสมในตำแหน่งงาน

7. ด้านความประทับใจในการปกครองของผู้บังคับบัญชา บัณฑิตที่ส่งผลต่อขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียน โดยภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมากทุกข้อ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าบัณฑิตที่ส่งผล 3 อันดับแรก ได้แก่ การวางตนเป็นคนเปิดเผย เข้าใจง่าย และปฏิบัติตนเป็นกันเอง กับผู้ร่วมงานของผู้บังคับบัญชา การมีวาจาไพเราะและกริยา มารยาท อ่อนน้อม ไม่ถือตัว ไม่วางอำนาจของผู้บังคับบัญชา และการร่วมแก้ปัญหากับเพื่อนร่วมงานอย่างเต็มความสามารถของผู้บังคับบัญชา

8. ด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมงานและผู้บังคับบัญชา บัณฑิตที่ส่งผลต่อขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียน โดยภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมากทุกข้อ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าบัณฑิตที่ส่งผล 3 อันดับแรก ได้แก่ การเปิดโอกาสให้มีการแสดงความคิดเห็น สภาพการในการทำงานมีการให้โอกาสการได้เกียรติซึ่งกันและกันและให้ความก้าวหน้าและสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ร่วมงาน ตั้งอยู่บนฐานแห่งความเคารพซึ่งกันและกัน

9. ผู้บริหารชายและหญิง มีระดับของบัณฑิตที่ส่งผลต่อขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงาน ในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

10. ผู้บริหารที่มีอายุระหว่าง 35 - 45 ปี ลงมาและมากกว่า 45 ปี ขึ้นไป มีระดับของบัณฑิตที่ส่งผลต่อขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงาน ในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

11. ผู้บริหารวุฒิปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรี มีระดับของบัณฑิตที่ส่งผลต่อขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงาน ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน

12. ผู้บริหารที่มีอายุราชการน้อยกว่า 11 ปี อายุราชการระหว่าง 11 - 15 ปี และอายุราชการมากกว่า 15 ปี มีระดับของบัณฑิตที่ส่งผลต่อขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงาน ในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

13. ผู้บริหารที่มีประสบการณ์ในการบริหารงานน้อยกว่า 6 ปี ประสบการณ์ในการบริหารงานระหว่าง 6 - 15 ปี และประสบการณ์ในการบริหารงานมากกว่า 15 ปี มีระดับของบัณฑิตที่ส่งผลต่อขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงานในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

14. ผู้บริหารที่สังกัดโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดใหญ่ มีระดับของบัณฑิตที่ส่งผลต่อขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงานในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

15. ผู้บริหารที่มีเงินเดือนน้อยกว่า 15,000 บาท เงินเดือนระหว่าง 15,001 - 20,000 บาท และเงินเดือนมากกว่า 20,000 บาท มีระดับของบัณฑิตที่ส่งผลต่อขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงาน ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผล

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียน ทั้ง 7 ด้าน คือ ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ด้านการประสมผลสำเร็จต่อการทำงาน ด้านการมีความรับผิดชอบ ด้านความมั่นคงในการทำงานและรายได้ ด้านความพึงพอใจในตำแหน่งงาน ด้านความประทับใจในการปกครองของผู้บังคับบัญชา และด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมงานและผู้บังคับบัญชาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้านซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพิษณุ เส็งพานิช (2540 : 95) ได้วิจัยเรื่องขวัญของศึกษานิเทศก์อำเภอ และหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ ในเขตการศึกษา 7 พบว่า ระดับขวัญของศึกษานิเทศก์อำเภอ และหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ ในเขตการศึกษา 7 ในภาพรวม ทั้ง 7 ด้าน คือ ด้านความเป็นส่วนหนึ่งของหน่วยงาน ด้านความรับผิดชอบ ด้านความสำเร็จในการทำงาน ด้านความรู้สึกรับผิดชอบในงาน ด้านความพึงพอใจในการทำงาน ด้านความสัมพันธ์ในหน่วยงาน และด้านความสัมพันธ์ภายนอกหน่วยงาน อยู่ในระดับสูง

2. ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าปัจจัยที่ส่งผลมากที่สุด คือ ความรักและภาคภูมิใจที่มีต่อโรงเรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารมีความรักศรัทธาในอาชีพ ได้รับการบรรจุแต่งตั้งตรงตามสาขาวิชาที่ได้ศึกษามาและมีความรักต่อสถานที่ที่ตนเองได้ปฏิบัติงานซึ่ง โรงเรียนเป็นสถานที่ที่มีความปลอดภัย ระบบการทำงานของโรงเรียนมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ห้องทำงานและห้องเรียนมีความสะอาด สดอาด มีแสงสว่างและการถ่ายเทของอากาศอย่างเพียงพอ เหมาะสมที่จะทำงานและทำการสอน รวมถึงความสะอาดในการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แม้ว่าความเพียงพอของอุปกรณ์ที่ใช้ในการปฏิบัติงาน จะมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมพงษ์ มารอด (2538:99) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ขวัญหรือกำลังใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุโขทัย พบว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนปัจจุบัน ทางโรงเรียนยังขาดวัสดุอุปกรณ์ที่จะนำมาเพื่อสร้างสื่อการเรียนในปริมาณที่สูงเพราะถูกตัดทอนงบประมาณลง ทำให้ครูต้องพยายามที่จะตัดแปลงวัสดุที่พอจะหาได้ในท้องถิ่นมาทำสื่อการเรียน และยังคงอุทิศทั้งกำลังกาย กว้างทรัพย์เพื่อดำเนินการอีกด้วย ทั้ง ๆ ที่ครูต่างมีภาระของตนเองอีกมากมาย จึงส่งผลกระทบต่อขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงาน

ส่วนในด้านการประสมผลสำเร็จต่อการทำงาน ปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียน โดยภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมากทุกข้อ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าปัจจัยที่ส่งผลมากที่สุด คือ การได้ใช้ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีอุดมการณ์ในการทำงานมีความรับผิดชอบและงานที่ได้รับมอบหมายให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ตรงตามความรู้ความสามารถ ซึ่งสอดคล้องกับผลการ

วิจัยของ พิษณุ เส็งพานิช (2540: 98) ได้ทำการวิจัยเรื่องขวัญของศึกษาธิการอำเภอและหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอในเขตการศึกษา 7 พบว่าบุคลากรที่ปฏิบัติงานที่ตรงกับความรู้ความสามารถของคนจะทำงานด้วยความรู้สึกพึงพอใจและมีขวัญในการทำงานสูงด้วยและผู้บริหารได้รับความช่วยเหลือจากเพื่อน ร่วมงานในการปฏิบัติงานให้สำเร็จและการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานด้วยตนเองและยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของสมเดช ศิทรัพย์ (2541:57) ได้ทำการวิจัยเรื่องความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการครู:ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดนครสวรรค์ พบว่าข้าราชการครูที่ปฏิบัติงานด้วยความเชี่ยวชาญ สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ จนประสบผลสำเร็จย่อมมีความพึงพอใจต่อความสำเร็จนั้น

3. ด้านการมีความรับผิดชอบ ปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียน โดยภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมากทุกข้อ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าปัจจัยที่ส่งผลมากที่สุด คือ ความพยายาม อดทน ต่ออุปสรรคเพื่อให้งานบรรลุผลสำเร็จ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารโรงเรียน มีความคิดอยู่เสมอว่าเป็นหน้าที่สำคัญของคนที่จะต้องปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายให้ประสบผลสำเร็จ โดยมีความพยายาม อดทนต่ออุปสรรค มีความกระตือรือร้นที่จะทำงาน มีความเข้าใจต่อบทบาท หน้าที่การงานที่ปฏิบัติอยู่ มีความเสียสละอุทิศเวลาต่อการปฏิบัติงาน ได้รับความร่วมมือในการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างเต็มที่ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของวีระ จีระมณีมัย (2537:91) ได้ทำการวิจัยเรื่องขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบทจังหวัด ในเขตภาคเหนือตอนล่าง พบว่าหากข้าราชการทุกคนคิดเสมอว่า จะต้องทำงานที่ได้รับมอบหมายให้ดีที่สุดแล้ว ย่อมมีผลต่อขวัญในการปฏิบัติงานของข้าราชการในหน่วยงานให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ส่วนในด้านความมั่นคงในการทำงานและรายได้ ปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าปัจจัยที่ส่งผลมากที่สุด คือ ความมั่นคงของอาชีพในการรับราชการ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารมีความคิดวางในสภาพเศรษฐกิจปัจจุบันไม่มีอาชีพไหนที่จะมั่นคงและมีรายได้ที่พอเลี้ยงชีพได้ดีเท่ากับการรับราชการ เนื่องจาก เป็นรายได้ที่ได้รับเป็นประจำทุกเดือน โดยได้รับค่าตอบแทนจากการปฏิบัติงานอย่างยุติธรรม แม้ว่าค่าจ้างเพียงพอของเงินเดือนที่มีต่อรายจ่ายภายในครอบครัว จะอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับอรุณ จันทวานิช กล่าวไว้ว่า ภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำในช่วงระยะเวลา 4-5 ปีที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน จึงได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง อาชีพครูเป็นอาชีพที่มีหนี้สินมาก ซึ่งจากการสำรวจภาวะหนี้สินของข้าราชการครูทุกกรมในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ เมื่อวันที่ 30 กันยายน 2539 พบว่า ข้าราชการครูเป็นหนี้ 507,607 ราย จากข้าราชการครูทั้งสิ้น 533,422 ราย คิดเป็นอัตราสูงถึง 95 % ของข้าราชการครูทั้งหมด กระทรวงศึกษาธิการได้พยายามหาทางช่วยเหลือ โดยได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาหนี้สินครูหลายแนวทางด้วยกัน ที่เป็นรูปธรรมและเห็นได้ชัดเจน ได้แก่ การจัดตั้ง "กองทุนหมุนเวียนเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สินครู" ในปีงบประมาณ 2540 เป็นจำนวนเงิน

500 ล้านบาท สภาวะทางเศรษฐกิจดังกล่าวมาแล้วข้างต้น จึงน่าจะเป็นสาเหตุให้ผู้บริหารมีความเพียงพอของเงินเดือนที่มีต่อรายจ่ายภายในครอบครัว อยู่ในระดับปานกลาง

4. ด้านความพึงพอใจในตำแหน่งงาน ปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียน โดยภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าปัจจัยที่ส่งผลมากที่สุด คือ ความมั่นใจและเชื่อมั่นในการทำงานและความสุขต่อการทำงานในหน้าที่ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารได้ปฏิบัติงานตามความถนัดและความสนใจในการปฏิบัติงานตามตำแหน่งงานที่ได้ทำอยู่ มีความรักศรัทธาในอาชีพ ได้รับมอบหมายงานตามความเหมาะสมกับความรู้ความสามารถ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุนทร คล้ายอ่ำ (2536 : 67) ได้ทำการวิจัยเรื่องขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการฝ่ายทะเบียนการค้าจังหวัด กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ พบว่าเจ้าหน้าที่มีระดับขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง เพราะมีความมั่นใจในอาชีพ มีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นได้รับความเป็นธรรมและความคุ้มครองจากผู้บังคับบัญชาพอสมควรและมีความมั่นคงยั่งยืนในตำแหน่งหน้าที่ที่ปฏิบัติอยู่ในปัจจุบันและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสมชาย วัฒนพงษ์ (2540 : 99) ได้วิจัยเรื่องขวัญของข้าราชการสำนักงานสถิติจังหวัดที่มีต่อการปฏิบัติงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าความพอใจในตำแหน่งงานอยู่ในระดับสูง

ส่วนในด้านความประทับใจในการปกครองของผู้บังคับบัญชา ปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียน โดยภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลมากที่สุด คือ การวางตนเป็นคนเปิดเผย เข้าใจง่ายและปฏิบัติตนเป็นกันเองกับผู้ร่วมงานของผู้บังคับบัญชา ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าผู้บังคับบัญชาให้ความเป็นกันเองต่อผู้ใต้บังคับบัญชา มีความเข้าใจผู้ใต้บังคับบัญชา มีใจเมตตา กรุณา รับผิดชอบต่อความสุขทุกข์ ของผู้ใต้บังคับบัญชาและร่วมมือกันแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี ไม่วางตัวเป็นคนมีอำนาจและใช้อำนาจในทางที่ผิด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุนทร คล้ายอ่ำ (2536 : 66) ได้ทำการวิจัยเรื่องขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการฝ่ายทะเบียนการค้า จังหวัด กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ พบว่า การที่ข้าราชการจะมีขวัญกำลังใจสูงขึ้นไปนี้ คือ ความเป็นกันเองที่ได้รับจากผู้บังคับบัญชาในโอกาสต่าง ๆ ผู้บังคับบัญชาวางตัวเป็นเพื่อนร่วมงานที่ดี มีน้ำใจ เมตตา กรุณา ไม่วางตัวแบบผู้เรืองอำนาจ

5. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมงานและผู้บังคับบัญชา ปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียน โดยภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าปัจจัยที่ส่งผลมากที่สุด คือ การเปิดโอกาสให้มีการแสดงความคิดเห็น ซึ่งการบริหารงานในปัจจุบันเป็นการบริหารแบบมีส่วนร่วมและมุ่งเน้นผลงาน (PBB) จึงทำให้การปฏิบัติงานที่จะประสบผลสำเร็จได้นั้น มาจากการแสดงความคิดเห็นของผู้ร่วมงานและการมีส่วนร่วมซึ่งผลงานจะมีคุณภาพและประสิทธิภาพ การมีความรัก ความสามัคคี สภาพการทำงานไม่แบ่งพรรค แบ่งพวก มีความสนิทสนมกันดี ความสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ร่วมงาน ตั้งอยู่บนฐานแห่งความเคารพซึ่งกันและกัน บุคลากรมีความพอใจในด้านความร่วมมือ ความรู้สึกว่าเป็นเสมือนคนใน

500 ล้านบาท สภาวะทางเศรษฐกิจดังกล่าวมาแล้วข้างต้น จึงน่าจะเป็นสาเหตุให้ผู้บริหารมีความเพียงพอของเงินเดือนที่มีต่อรายจ่ายภายในครอบครัว อยู่ในระดับปานกลาง

4. ด้านความพึงพอใจในตำแหน่งงาน ปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียน โดยภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าปัจจัยที่ส่งผลมากที่สุด คือ ความมั่นใจและเชื่อมั่นในการทำงานและความสุขต่อการทำงานในหน้าที่ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารได้ปฏิบัติงานตามความถนัดและความสนใจในการปฏิบัติงานตามตำแหน่งงานที่ได้ทำอยู่ มีความรักศรัทธาในอาชีพ ได้รับมอบหมายงานตามความเหมาะสมกับความรู้ความสามารถ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุนทร คล้ายอ่ำ (2536 : 67) ได้ทำการวิจัยเรื่องขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการฝ่ายทะเบียนการค้าจังหวัด กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ พบว่าเจ้าหน้าที่มีระดับขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง เพราะมีความมั่นใจในอาชีพ มีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นได้รับความเป็นธรรมและความคุ้มครองจากผู้บังคับบัญชาพอสมควรและมีความมั่นคงยั่งยืนในตำแหน่งหน้าที่ที่ปฏิบัติอยู่ในปัจจุบันและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสมชาย วัฒนพงษ์ (2540 : 99) ได้วิจัยเรื่องขวัญของข้าราชการสำนักงานสถิติจังหวัดที่มีต่อการปฏิบัติงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าความพอใจในตำแหน่งงานอยู่ในระดับสูง

ส่วนในด้านความประทับใจในการปกครองของผู้บังคับบัญชา ปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียน โดยภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลมากที่สุด คือ การวางตนเป็นคนเปิดเผย เข้าใจง่ายและปฏิบัติตนเป็นกันเองกับผู้ร่วมงานของผู้บังคับบัญชา ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าผู้บังคับบัญชาให้ความเป็นกันเองต่อผู้ใต้บังคับบัญชา มีความเข้าใจผู้ใต้บังคับบัญชา มีใจเมตตา กรุณา รับทราบความสุขทุกข์ ของผู้ใต้บังคับบัญชาและร่วมมือกันแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้คลี่คลายไปได้ด้วยดี ไม่วางตัวเป็นคนมีอำนาจและใช้อำนาจในทางที่ผิด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุนทร คล้ายอ่ำ (2536 : 66) ได้ทำการวิจัยเรื่องขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการฝ่ายทะเบียนการค้าจังหวัด กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ พบว่า การที่ข้าราชการจะมีขวัญกำลังใจสูงขึ้นไปกับปัจจัยต่อไปนี้ คือ ความเป็นกันเองที่ได้รับจากผู้บังคับบัญชาในโอกาสต่าง ๆ ผู้บังคับบัญชาวางตัวเป็นเพื่อนร่วมงานที่ดี มีน้ำใจ เมตตา กรุณา ไม่วางตัวแบบผู้เรืองอำนาจ

5. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมงานและผู้บังคับบัญชา ปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียน โดยภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าปัจจัยที่ส่งผลมากที่สุด คือ การเปิดโอกาสให้มีการแสดงความคิดเห็น ซึ่งการบริหารงานในปัจจุบันเป็นการบริหารแบบมีส่วนร่วมและมุ่งเน้นผลงาน (PBB) จึงทำให้การปฏิบัติงานที่จะประสบผลสำเร็จได้นั้น มาจากการแสดงความคิดเห็นของผู้ร่วมงานและการมีส่วนร่วมซึ่งผลงานจะมีคุณภาพและประสิทธิภาพ การมีความรัก ความสามัคคี สภาพการทำงานไม่แบ่งพรรค แบ่งพวก มีความสนิทสนมกันดี ความสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ร่วมงาน ตั้งอยู่บนฐานแห่งความเคารพซึ่งกันและกัน บุคลากรมีความพอใจในด้านความร่วมมือ ความรู้สึกว่าเป็นเสมือนคนใน

ส่วนผู้บริหารที่มีวุฒิปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี มีระดับของปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงาน ทั้ง 7 ด้าน คือ ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ด้านการประสบผลสำเร็จ ต่อการทำงาน ด้านการมีความรับผิดชอบ ด้านความมั่นคงในการทำงานและรายได้ ด้านความพึงพอใจในตำแหน่งงาน ด้านความประทับใจในการปกครองของผู้บังคับบัญชาและด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมงานและผู้บังคับบัญชา ในภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมากและไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านที่มีความแตกต่างกัน ได้แก่ ด้านความพึงพอใจในตำแหน่งงาน ข้อการได้รับมอบหมายงานตามความเหมาะสมกับความรู้ความสามารถ ความถนัดและความสนใจในการปฏิบัติงานตามตำแหน่งงานที่ได้ทำอยู่ การมีความคิด ริเริ่มสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงาน ประจำและงานพิเศษ อื่น ๆ ความมั่นใจและเชื่อมั่นในการทำงานและความสุขต่อการทำงานในหน้าที่ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเพเนแบเกอร์ (Pennebaker. 1970 : 3696-A) ได้ทำการวิจัย เรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญของครูในสถานศึกษา พบว่าปัจจัยที่ไม่ส่งผลต่อขวัญของครูคือ อายุและวุฒิการศึกษา และสอดคล้องกับงานวิจัยของสุพัตรา ครอบยุทธ์, วีระกุล ชัยผล, ประพันธ์ ชีระสาร (2537 : 55) ได้ทำการวิจัยเรื่องขวัญกำลังใจของข้าราชการและลูกจ้างประจำในสำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยขอนแก่น พบว่าข้าราชการในสำนักงานอธิการบดีที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรี สูงกว่าปริญญาตรี มีขวัญกำลังใจไม่แตกต่างกัน

7. ผู้บริหารที่มีอายุราชการน้อยกว่า 11 ปี อายุราชการ 11 – 15 ปี และอายุราชการมากกว่า 15 ปี มีระดับของปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงาน ทั้ง 7 ด้าน คือ ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ด้านการประสบผลสำเร็จต่อการทำงาน ด้านการมีความ รับผิดชอบ ด้านความมั่นคงในการทำงานและรายได้ ด้านความพึงพอใจในตำแหน่งงาน ด้านความประทับใจ ในการปกครองของผู้บังคับบัญชาและด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมงานและผู้บังคับบัญชาใน ภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากแตกต่างกันซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชิต นาสัก (2528 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ขวัญของศึกษานิเทศก์อำเภอในภาคใต้ของประเทศไทย พบว่า ศึกษานิเทศก์อำเภอที่มีอายุราชการต่างกัน มีขวัญในการปฏิบัติงานต่างกัน

ส่วนผู้บริหารที่มีประสบการณ์ในการบริหารน้อยกว่า 6 ปี ระหว่าง 6 – 15 ปี และมากกว่า 15 ปี มีระดับของปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงาน ทั้ง 7 ด้าน คือ ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ด้านการประสบผลสำเร็จต่อการทำงาน ด้านการมีความ รับผิดชอบ ด้านความมั่นคงในการทำงานและรายได้ ด้านความพึงพอใจในตำแหน่งงาน ด้านความประทับใจ ในการปกครองของผู้บังคับบัญชาและด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมงานและผู้บังคับบัญชา ใน ภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากไม่แตกต่างกัน ซึ่งขัดแย้งกับงานวิจัยของเบอร์เกท (Bergert. 1971 : 6293-A) ได้ทำการวิจัยเรื่องขวัญของครูในโรงเรียนระดับอำเภอในนอร์ทดาโกตา พบว่าครูมี ประสบการณ์สอนนานปี มีระดับขวัญสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านที่มีความแตกต่างกัน ได้แก่ ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ข้อความสะดวกสบายของห้องทำงาน

ส่วนผู้บริหารที่สังกัดโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดใหญ่ มีระดับของปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงาน ทั้ง 7 ด้าน คือ ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ด้านการประสบผลสำเร็จต่อการทำงาน ด้านการมีความรับผิดชอบ ด้านความมั่นคงในการทำงาน และรายได้ ด้านความพึงพอใจในตำแหน่งงาน ด้านความประทับใจในการปกครองของผู้บังคับบัญชาและด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมงานและผู้บังคับบัญชาในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากแตกต่างกันซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของเบอร์เกธ (Bergeth. 1971 : 6293-A) ได้ทำการวิจัยเรื่องขวัญของครูในโรงเรียนระดับอำเภอใน นอร์ธดาโกตา ผลการวิจัยพบว่าครูที่ทำการสอนในโรงเรียนขนาดใหญ่มีระดับขวัญในการทำงานสูงกว่าครูที่ทำการสอนในโรงเรียนขนาดเล็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งความพึงพอใจในกาสอนและสถานภาพของครูรวมทั้งวัสดุอุปกรณ์การสอนอย่างเพียงพอจะช่วยให้ครูมีขวัญสูง

ส่วนผู้บริหารที่มีเงินเดือนน้อยกว่า 15,000 บาท เงินเดือน 15,001 – 20,000 บาท และเงินเดือน 20,001 บาท มีระดับของปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงาน ทั้ง 7 ด้าน คือ ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ด้านการประสบผลสำเร็จต่อการทำงาน ด้านการมีความรับผิดชอบ ด้านความมั่นคงในการทำงานและรายได้ ด้านความพึงพอใจในตำแหน่งงาน ด้านความประทับใจในการปกครองของผู้บังคับบัญชาและด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมงานและผู้บังคับบัญชา ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านที่แตกต่างกันได้แก่ ด้านความพึงพอใจในตำแหน่งงาน ข้อการได้รับการยกย่องและยอมรับจากเพื่อนร่วมงาน ซึ่งขัดแย้งกับงานวิจัยของเบอร์เกธ (Bergeth. 1971 : 6293-A) ได้ทำการวิจัยเรื่องขวัญของครูในโรงเรียนระดับอำเภอในนอร์ธดาโกตา พบว่ากลุ่มครูที่มีเงินเดือนต่ำสุด มีความพึงพอใจในการสอนสูงกว่ากลุ่มครูที่มีเงินเดือนสูง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ระดับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด และสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ ควรดำเนินการส่งเสริมขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการมีความรับผิดชอบ ด้านความพึงพอใจในตำแหน่งงานและด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมงานและผู้บังคับบัญชา เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุวัตถุประสงค์และมีคุณภาพ

2. สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก และสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยเรื่องการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก ในครั้งนี้เป็นแนวทางในการพัฒนาและ

ปรับปรุง แกไขพฤติกรรมการทำงานให้มีประสิทธิภาพ เพื่อส่งผลให้การจัดการศึกษาระดับ
ประถมศึกษาที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงานของผู้บริหาร
โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาในจังหวัดอื่น หรือสถานศึกษาในสังกัดอื่น
เพื่อนำผลการศึกษาค้นคว้าที่ส่งผลต่อขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนประถม
ศึกษามาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยครั้งนี้
2. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงานของ
ข้าราชการที่ปฏิบัติงานบนสำนักงานการศึกษาอำเภอและจังหวัด ซึ่งอาจก่อให้เกิดการ
เปลี่ยนแปลงต่อการจัดการศึกษา ถ้าพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติมีผลบังคับใช้ เพื่อนำผลของ
การศึกษามาพัฒนาในการปฏิบัติงาน
3. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญ กำลังใจในการปฏิบัติงานของ
ข้าราชการครูสายผู้สอนเพื่อจะได้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของ
ข้าราชการครูสายผู้สอนซึ่งอาจมีผลกระทบต่อจัดการศึกษาและผลการเรียนของนักเรียน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
Pibulsongkram Rajabhat University